

Ivan Macut
DUHOVNI EKUMENIZAM

UVODNE NAPOMENE

203
Služba Božja 2 | 13.

Začetnikom duhovnog ekumenizma smatra se francuski svećenik Abbé Paul Couturier (1881.-1953.), koji je uveo *Tjedan molitve za ujedinjenje kršćana*, a koji traje od 18. do 25. siječnja. U vremenu prije Drugoga vatikanskog sabora, kada se P. Couturier i počeo zalagati i prakticirati ovu molitvenu osminu, Katolička crkva nije blagonaklono gledala bilo na kakve ekumenske aktivnosti, pogotovo ne od onih koji su pripadali “jedinoj i pravoj Kristovoj crkvi”. Možemo navesti samo nekoliko kratkih primjera koji nam mogu vrlo zorno dočarati u kakvim je prilikama i okolnostima Couturier predložio svoju ideju o duhovnom ekumenizmu. Naime, papa Pio XI. u enciklici *Mortalium animos* (6. siječnja 1928.) jasno kaže da oni koji sudjeluju na interkonfesionalnim konferencijama jesu zapravo *pankršćani* te da Apostolska stolica ne može sudjelovati na takvim skupovima jer oni koji ih vode nisu spremni odreći se svojih stavova koji su, zapravo, i doveli do odvajanja od Katoličke crkve. Nadalje, papa Pio XII. u svojoj enciklici *Mystici Corporis* (29. lipnja 1943.) kaže kako oni koji su se odcijepili od prave Kristove crkve ne mogu se smatrati niti njezinim članovima.

Ako želimo u nekoliko riječi opisati pretkoncilska ekumenska gibanja u krilu Katoličke crkve onda bismo mogli reći kako je ekumenizam bio shvaćen kao povratak odijeljenih kršćana u krilo jedine i prave Kristove crkve, a kojoj je na čelu Petrov nasljednik papa. Razgovori i pregovaranja oko ujedinjenja za Katoličku crkvu bili su jednostavno nepojmljivi jer oni koji su se odijelili od Crkve trebaju se jednostavno u njezino okrilje i vratiti. Sve ostalo za katoličku stranu bilo je nepojmljivo i neprihvatljivo. Ako imamo pred očima ovakvu klimu s obzirom

na ekumenizam u okrilju Katoličke crkve, onda Couturierov potez jest i više nego hrabar potez jer on nije imao nakanu moliti da se drugi kršćani vrate u okrilje Katoličke crkve, nego da svi kršćani zajedno mole za ujedinjenje. God. 1944. Couturier je u svojoj *duhovnoj oporuci* govorio o *nevidljivom samostanu* koji je sastavljen od svih onih duša koje je Duh Sveti osposobio da trpe zbog današnje podijeljenosti među kršćanima te ih potiče na trajnu molitvu i pokoru.

Drugi vatikanski sabor u svojem dekretu o ekumenizmu *Unitatis Redintegratio* (21. studenoga 1964.), na neki način odaje priznanje za sav trud oko molitve i duhovnog ekumenizma za koji se P. Couturier zalagao te, stoga, saborski Oci kažu: “Ovo obraćenje srca i ovu svetost života, zajedno s privatnim i javnim prošnjama za kršćansko jedinstvo, valja smatrati dušom svega ekumenskog gibanja i s pravom se mogu nazvati duhovnim ekumenizmom” (br. 8). Blagopokojni papa Ivan Pavao II., u svojoj ekumenskoj enciklici *Ut unum sint* (25. svibnja 1995.) govori o primatu molitve u ekumenizmu koja mora na poseban način biti prisutna u životu Crkve i u svim aktivnostima koje imaju za cilj ujedinjenje kršćana (br. 23).

Očito je kako duhovni ekumenizam zauzima jedno bitno mjesto unutar ekumenskog gibanja te u ovom kratkom promišljanju želimo u nekoliko riječi vidjeti koji bi bio okvir te koji su kriteriji za jedan suvremeni i obnovljeni duhovni ekumenizam. Da je duhovni ekumenizam i danas aktualan, govori nam i knjiga aktualnog predstojnika *Papinskog vijeća za promicanje jedinstva kršćana* kardinala Kurta Kocha koji je u svojoj knjizi *Dass alle eins sein. Ökumenische Perspektiven* (2006.) jedno poglavlje posvetio i duhovnom ekumenizmu, a na koje ćemo se u ovom promišljanju uglavnom i oslanjati i koje ćemo proanalizirati.

OBILJEŽJA OBNOVLJENOGA DUHOVNOG EKUMENIZMA

Za mnoge ekumenske teologe, i ne samo njih, ekumenizam je došao u fazu stagniranja. Naime, nakon velikog zamaha i oduševljenja koje je uslijedilo nakon Drugoga vatikanskog sabora zbog konačnog otvaranja Katoličke crkve prema ekumenizmu, danas, 50 godina poslije, vidljivo jedinstvo kršćana još nije postignuto, niti je na vidiku u bližoj budućnosti. Ovo je razlog

zbog čega mnogi sumnjaju kako će nas dogmatski intonirani ekumenizam uopće i uspjeti međusobno približiti jer se teološke razlike i pitanja ne rješavanju zadovoljavajućom brzinom, a najteža pitanja kao što su papin primat, priznanje ređenja, itd. nisu uopće prevladana niti imamo zadovoljavajuće i opće prihvaćeno rješenje.

Imajući sve ovo u vidu, nije čudno da kardinal Koch kaže kako se potrebno vratiti njegovim duhovnim korijenima te danas više nego prije pronaći jednu obnovljenu ekumensku duhovnost. Za prevladavanje današnjega ekumenskog stanja nije nam potreban neki novi ekumenski aktivizam, nego jedna nova i duboka ekumenska duhovnost koja je ponajprije biblijski utemeljena i proizlazi iz Svetoga pisma. Budući da je danas riječ *duhovnost* pomalo izlizana od svagdanje uporabe, kardinal Koch smatra kako je potrebno, kada je riječ o duhovnom ekumenizmu, ponajprije odrediti ono što taj termin nije ili što ne može biti ekumenska duhovnost. Duhovni ekumenizam nije nešto što je neodređeno, nešto gdje ne postoje određena pravila. Osim toga, duhovni ekumenizam nije niti može biti alternativa teološkom ekumenizmu jer nije točno da teološki ekumenizam razdvaja, a duhovni ekumenizam spaja razjedinjene kršćane jer u pozadini crkvenih raskola nisu samo različite teologije, nego i različite duhovnosti. Kardinal Koch zaključuje kako smo danas s pravoslavnim crkvama teološki bliži nego što smo to na duhovnom području. Dakle, budući da je duhovni ekumenizam vrlo bitan za približavanje razjedinjenih kršćana, potrebno je odrediti kriterije za obnovljeni duhovni ekumenizam:

a) *biblijski temelj*: kao što smo već rekli, duhovni ekumenizam mora biti biblijski utemeljen. Kršćanski Bog nije nekakva energija niti neosobna sila, nego Osoba. Upravo zbog toga jer je kršćanski Bog Trojstven, kršćanska duhovnost hrani se činjenicom da ne postoji samo jedan daleki objektivni smisao života, nego je taj smisao ušao u naš svijet. Budući da je naš Bog osoba koji je postao čovjekom, taj Bog objavljuje svoje ime u Svetom pismu. Budući da je sam Bog objavio svoje ime, kao takav može biti zazivan od čovjeka. Jednostavno rečeno, Bog se čovjeku čini dostupnim. Posebnost kršćanske duhovnosti jest u tome što kršćani vjeruju da je Bog ušao u povijest i utjelovio se u svome sinu Isusu Kristu. U ovoj se činjenici nalazi najintimnija bit kršćanske duhovnosti. Kršćani žive duboki odnos s Bogom koji se objavio i postao jedan od nas.

b) *cjelovita duhovnost*: Bog je onaj koji obuhvaća sve. Kršćanska vjera uključuje u sebe sve ono što potpada pod ljudsko iskustvo. Upravo zbog toga što kršćanstvo uključuje cjelokupnu stvarnost kao takvu, potrebno je da teologija, uključeno i teološko sučeljavanje s teškim ekumensko-teološkim pitanjima, bude "duhovna teologija", tj. teologija koja pretpostavlja uvijek jednu življenu duhovnost koja u sebi uključuje cjelokupnu stvarnost.

c) *utjelovljena duhovnost*: kada je riječ o duhovnom ekumenizmu, onda je potrebno da takva duhovnost bude, s jedne strane, ukorijenjena u Duhu Svetome, te, s druge strane, da bude utjelovljena. Bitni dio kršćanske duhovnosti čini njezina konkretna povijesna objektivnost, tj. daje konkretne odgovore na konkretna pitanja o duhovnosti, npr. kako kršćanin može živjeti svoju vjeru, kako se duhovnost može reflektirati na svagdanji život vjernika, itd. Na koncu, samo u konkretnom izričaju kroz svakidašnji život, uistinu dolazi do izražaja ono što smatramo pod pojmom duhovnost. Najosnovniji izričaj kršćanske duhovnosti, smatra kardinal Koch, jest molitva, kao što je to očito u Isusovu životu. Isus, Sin Božji, u stalnom je zajedništvu sa svojim nebeskim Ocem. Evanđelja nam i više nego jasno pokazuju kako sve ono što je Isus činio, svoj izvor ima u njegovu dubokom odnosu s Ocem. Upravo iz Isusova primjera možemo vidjeti da je najosnovniji izričaj utjelovljene duhovnosti molitva. Zbog toga u ekumenizmu nije glavno pitanje koju ulogu ima molitva u teologiji, nego, naprotiv, koju ulogu ima teologija u molitvi. Bez iskrene i duboke molitve, nema ni iskrenog niti plodonosnog ekumenizma.

PERSPEKTIVE EKUMENSKE DUHOVNOSTI

Kardinal Koch smatra kako ekumenizam mora na prvom mjestu biti duhovni zadatak te da ekumenska duhovnost treba biti i motivirana i orijentirana kristološki, a ne samo antropološki. Osnovni tekst za ovakvu molitvu pronalazimo u Ivanovu evanđelju u 17. poglavlju gdje se nalazi Isusova velikosvećenička molitva. Iz ove Isusove molitve potrebno je izvući osnovne elemente za jednu ekumensku duhovnost.

Isus u svojoj velikosvećeničkoj molitvi ne moli učenike da budu jedno, nego se obraća svome Ocu. Upravo zbog toga i mi, unatoč svim svojim ekumenskim nastojanjima, potrebno je da

budemo svjesni kako će nam jedinstvo biti darovano, što naravno ne znači da mi ne trebamo činiti ništa kako bi se to jedinstvo realiziralo. Ipak, na koncu, kako je to rekao i protestantski teolog Oscar Cullmann, jedinstvo će biti onda kad to Bog bude htio i na način na koji Bog to bude htio. Na nama je da radimo na međusobnom ujedinjenju, ali, ono što je još bitnije, potrebno je svoje snage staviti u Božje ruke i moliti mu se da nam daruje jedinstvo koje toliko želimo ostvariti. Upravo zbog činjenice da je buduće jedinstvo Crkve Božje djelo, ekumenizam je prije svega duhovne naravi. Kardinal Koch kaže da se kao i prvi učenici zajedno sa Marijom, trebamo staviti u molitvu ako su danas ekumenizmu potrebni novi Duhovi.

Kada je danas riječ o molitvi u ekumenizmu, obično se taj čin shvaća i prihvaća s određenom dozom sumnje, kao da mi sami svojim snagama možemo razriješiti sve teološke i druge probleme koji se nalaze pred nama, a Bog nam nije potreban. Današnja ekumenska kriza i ekumenski zastoj i više su nego dovoljan dokaz da sva naša nastojanja i svi naši napori, komisije i ostalo, nisu dovoljni da se razriješi taj skandal koji su prouzročili podjele u kršćanstvu. Potrebno se vratiti na koljena i ponizno zamoliti Boga da nam pomogne. Onaj tko moli Boga za dar jedinstva, nije oslobođen i svoga osobnog doprinosa tom jedinstvu. Potrebno je i moliti i raditi za jedinstvo kršćana. Moliti za jedinstvo kršćana znači, jednostavno, priznati da nismo u mogućnosti sami sve učiniti, nego smo potrebni Božje pomoći. Onda kad se nama čini da je nemoguće ići dalje, potrebno se prisjetiti da je naš Bog onaj kojemu ništa nije nemoguće te da On može i naše današnje ekumensko stanje pokrenuti i realizirati toliko željeno jedinstvo svih kršćana u jednoj i vidljivoj Crkvi.

Kao što je već teolog Oscar Cullmann govorio, promišljajući o modelima za ujedinjenje crkava, ujedinjenje ne smije bili stapanje ili fuzija crkava, tj. crkve u budućem jedinstvu ne smiju izgubiti svoju prepoznatljivost (karizme), tako i ekumenska duhovnost ne smije ići za tim da se postigne nekakvo izjednačavanje ili fuzija, nego svaka crkva u toj duhovnosti treba zadržati svoju posebnost i prepoznatljivost, što treba istovremeno biti praćeno gestom priznavanja i prihvaćanja različitosti od drugih crkava. Možemo se poslužiti teološkim terminom koji je upotrijebio Oscar Cullmann pri opisu ovoga duhovnog ekumenizma - *jedinstvo u različitosti*. Kardinal Koch smatra kako je ovo međusobno prihvaćanje između kršćana obilježeno sljedećim elementima: a)

imati povjerenje u drugoga i od samoga početka imati pozitivan stav; b) razviti osjetljivost za drugoga; c) spriječiti razvijanje osjećaja ljutnje; d) biti spreman naučiti nešto od drugoga; e) prihvatiti legitimne kritike i, konačno, f) razgovarati u duhu međusobnog prihvaćanja i pomirenja.

Duhovni ekumenizam, nastavlja kardinal Koch, treba biti kristološki snažno obojen. Jedan od aspekata toga duhovnog ekumenizma koji je obilježen kristologijom jesu i nebrojeni kršćanski mučenici u XX. stoljeću. Papa Ivan Pavao II. rekao je da, iako smo mi kršćani na ovoj zemlji još podijeljeni, mučenici već sada u nebu žive potpuno i savršeno jedinstvo. Mučenici su nam dokaz da svaki element razjedinjenja može biti prevladan u potpunom darivanju zbog evanđelja (usp. *Ut unum sint*).

Trajni proces obraćenja svih kršćana, ne iz jedne konfesije u drugu, nego obraćenje prema Kristu, vodi nas uistinu do jednoga autentičnoga duhovnog ekumenizma. Kršćani ne smiju raditi na tome da jedni druge obraćaju i pokušavaju pridobiti ne bi li prešli u njihovu Crkvu, nego se svi zajedno trebaju obraćati Kristu. Cilj je vlastito obraćenje, a ne obraćenje drugih. Biti spreman na obraćenje, znak je da priznajemo i prihvaćamo kako imamo pogriješaka i da kao Crkva nismo savršeni. Cullmann je naglašavao kako npr. protestanti imaju zadatak stajati uz katolike i kao takvi bdjeti nad njima. Vrijedi i obratno.

Na koncu, kardinal Koch kao primjer duhovnog ekumenizma uzima sv. Franju i sv. Klaru. Naime, kad su se njih dvoje htjeli susresti, našli su se na suprotnim stranama jednog potoka. Budući da je potok bio dubok i nisu ga mogli prijeći, svatko je sa svoje strane išao prema izvoru te su se na izvoru potoka mogli napokon susresti. Današnje ekumensko stanje ima potrebu upravo za ovom mudrošću sv. Franje i sv. Klare te je potrebno ići prema izvoru – Kristu – gdje ćemo se svi zajedno susresti.

ZAKLJUČAK

Naša zajednička i jedina ispravna staza u ekumenizmu jest trajno obraćenje prema Kristu. Jedinstvo koje tražimo i koje toliko želimo postići, nalazi se u njemu i on će nam ga darovati. Ako se na ekumenskom putu budemo oslanjali samo na svoje snage i mudrost, a ne budemo prije svega u molitvi zazivali Božju pomoć, ekumenizam je osuđen na sve veću stagnaciju.

Upravo u tome nalazi se bitnost duhovnog ekumenizma koji je bio i danas jest duša ekumenskog pokreta. Bez toga duhovnog ekumenizma, prijete nam ozbiljna opasnost da se ekumenizam jednostavno ugasi. Međutim, ekumenizam je nešto od čega nijedna ozbiljna Crkva ne smije odustati i mora sve svoje snage (duhovne i teološke) uložiti kako bi se održao i donio svoj konačni plod: ujedinjenje svih kršćana u okrilju jedne i vidljive Crkve, zaključuje kardinal Koch. A to će biti, kako je rekao Oscar Cullmann, onda i na način na koji to Bog želi.